

**ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПРАВА**

Робота присвячена теоретико-правовим засадам формування предмета адміністративно-телекомунікаційного права. Досліджено методи правового регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються, припиняються у сфері телекомунікацій. Визначено, що в сучасних умовах практично будь-яка юридично значима інформаційна взаємодія має документальну чи електронну (телекомунікаційну) основу. Доведено, що входження техніко-технологічних засобів у правові конструкції як елемента складу режимних засобів правового регулювання суспільних відносин зумовило поєднання правових, організаційно-правових і високотехнологічних засобів у процесі регулювання інформаційних і телекомунікаційних відносин. Розглянуто принципи адміністративно-телекомунікаційного права. Зосереджено увагу на специфічних принципах, що використовуються для правового регулювання відносин в сфері телекомунікацій. Наголошено, що формування системи спеціальних принципів телекомунікаційного права треба розглядати крізь призму концепції принципів публічного права. Серед головних принципів телекомунікаційного права на окрему увагу заслуговує принцип законності у правовому регулюванні суспільних відносин, які мають відношення до сфери зв'язку. Визначено, що структури окремих інститутів телекомунікаційного права Законом України «Про зв'язок» переведено на формальний рівень, через що виник певний конфліктний фрагмент у правозастосуванні. З'явилась прогалина неоднозначності в розумінні та реалізації такого конституційного принципу, як законність у роботі органів державної влади, відповідно до чого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадовці зобов'язані діяти лише в межах повноважень та у спосіб, що регламентується Конституцією та законами України. Зроблено висновок, що принципи – це одні з головних засад права, які містять основні нормативно-правові акти. Більшість принципів телекомунікаційного права має змішаний характер, тобто містить правові, організаційні, технічні та економічні засади.

Ключові слова: диспозитивний, імперативний методи, адміністративно-телекомунікаційне право, адміністративний режим, інформаційне право.

The work is devoted to the theoretical and legal principles of the formation of the subject of administrative and telecommunication law. The methods of legal regulation of public relations that emerge, change, terminate in the field of telecommunications are investigated. It is noted that in today's context virtually any legally significant information interaction has a documentary or electronic (telecommunication) basis. It is proved that the advent of technical and technological means in legal structures as an element of the composition of the regime means of legal regulation of public relations led to a combination of legal, organizational and legal and high-tech means in the process of regulating information and telecommunication relations. The principles of administrative and telecommunication law are considered. The focus is on the specific principles used for the legal regulation of telecommunications relations. It is emphasized that the formation of a system of special principles of telecommunications law should be considered through the lens of the concept of public law principles. Among the basic principles of telecommunications, the principle of legality in the regulation of public relations relevant to the sphere of communication deserves special attention. It has been determined that the structures of certain telecommunications law institutes of the Law of

Ukraine “On Communication” have been translated to a formal level, which has led to some conflict in law enforcement. There has been a gap of ambiguity in the understanding and implementation of such a constitutional principle as the legitimacy of the work of public authorities, according to which state and local governments, their officials are obliged to act only within the powers and in the manner regulated by the Constitution and laws of Ukraine. It is concluded that the principles are one of the main principles of law, which are contained in the main legal acts. Most of the principles of telecommunications law are mixed in nature, that is, contain legal, organizational, technical and economic principles.

Key words: *dispositive, imperative methods, administrative and telecommunication law, administrative mode, information law.*

Вступ. Дефініцію «комунікація» досить широко використовують у діяльності засобів масової інформації, в межах наукової літератури, політики тощо. Термін «комунікація» походить від латинського *communicatio* та означає «роблю загальним, пов'язую, спілкуюсь». Нині це поняття застосовується у трьох інтерпретаціях та розуміється через категорію засобу зв'язку об'єктів у матеріальному й духовному світі, спілкування – тобто через передачу інформації від людини до людини, передача та обмін інформації в межах суспільства аби впливати на нього. Комунікаціями можна назвати 1) галузь діяльності суспільства, що спрямовано на взаємну передачу один одному інформації; 2) безпосереднє спілкування й обмін інформацією; 3) узгоджені дії в межах наукової й практичної сфер.

Дотримуючись позиції про існування окремого виду суспільних відносин у сфері телекомунікацій з особливим предметом, методами, об'єктом, принципами, суб'єктами, поступово досліджуємо кожен з елементів новоствореної галузі в національній правовій системі. Об'єктом представленої наукової роботи є предмет, методи, принципи телекомунікаційного права.

Розпочинаючи розгляд основних понять та категорій будь-якої галузі права, варто дослідити чималу кількість питань, таких як предмет правового регулювання, метод, принципи окремої галузі права, суб'єктів, об'єкт, зміст правовідносин, що охоплюються цим правом тощо.

В основі роботи містяться опрацювання робіт таких науковців, як Ю.В. Волков, Е.Е. Девяткин, Р.М. Дудник, А.В. Ефанов, С.С. Єсімов, А.С. Клементьев, В.А. Копылов, Р.Д. Ляшенко, Т.Є. Мураховська, В.С. Никифоров, Ю.І. Остапенко, Н.В. Разуваев, Ю.А. Свірчевська, А.А. Фатьянов, Н.А. Хохлачев, С.Е. Чаннов [1–20].

Результати дослідження. Звертаючись до теорії права, знаходимо таке тлумачення предмета правового регулювання – це такі відносини в суспільстві, на які спрямоване регулювання правового характеру. До сфери регулювання правового характеру можна зарахувати такі відносини, які:

- зображають не лише індивідуальні інтереси суспільства, а й загальні інтереси членів суспільства загалом;
- втілюють у життя спільні інтереси учасників, кожен з яких має певною мірою утискати власні інтереси на користь інтересів решти учасників;
- вимагають додержання певної поведінки, обов'язковість якої зазначена через державні приписи [1, с. 140].

Предмет телекомунікаційного права нині лише формується і його можна характеризувати трьома основними сферами (блоками), які визначають телекомунікаційні відносини.

1. Процес здійснення ліцензування й контролювання діяльності у сфері телекомунікацій. Ця предметна сфера тісно межує з безпосередньо адміністративними і цивільними відносинами. Таке явище, як отримання особливого статусу правового характеру (припинення діяльності) телекомунікаційним оператором, виділене з усієї сукупності цивільних й адміністративних правових відносин. Ці відносини передують власне діяльності у сфері телекомунікацій, супроводжують її і завершують її. Правовідносини щодо реєстрування та ліцензування здійснюються зазвичай одноразово, а ось правовідносини щодо введення та експертизи об'єктів – систематично. Правовідносини щодо контролю виникають також і між операторами, що дає змогу їх виділити в цю предметну сферу за суб'єктною ознакою.

2. Утворення та застосування інфраструктури телекомунікаційного характеру. Процесу створення проєктів, будівництва (приєднання) телекомунікаційних мереж наявна певна особлива специфіка. Відносини, які є суміжними із правовідносинами щодо будівництва капітального характеру, які зароджуються в процесі самостійного розвитку своєї мережі певними малими

підприємствами, регулюються законодавством про будівництво тільки частково. Велика кількість подібних правовідносин регулюється в межах цивільного права. Проте постає запитання, як правило, щодо регулювання правового характеру розподілу і використання телекомунікаційних ресурсів, доступу для розміщення (монтажу) мереж на об'єктах міської інфраструктури, будівлях, спорудах тощо. Логічно їх зарахувати до відносин у сфері телекомунікації, оскільки основний їх зміст – оборот ресурсів, доступ розміщення інфраструктури телекомунікаційного характеру (устаткування, мереж), підтримка мереж у готовності. Цей комплекс відносин передувє процесу надання різноманітних послуг.

3. Процес надання телекомунікаційних послуг. Традиційно надання послуг платного характеру зараховують до предмета цивільного права. Проте практика телекомунікаційної сфери налічує безліч питань, що регулюються за допомогою адміністративного законодавства. З огляду на вищезазначене є проблематичним і спірним зарахування телекомунікаційних відносин суто до адміністративних чи цивільних. Чинне телекомунікаційне законодавство частково вирішує цю проблему, однак, аби вирішити питання загалом, варто сформувані в законодавстві норми, які б регулювали правовий режим всіх телекомунікаційних послуг [2, с. 56].

Телекомунікаційне право розвивається в складі інформаційного права як підсистема, що складається з відокремлених частин і елементів. Нині телекомунікаційне право можна характеризувати як підгалузь інформаційного та адміністративного права, в перспективі можливе виділення його в самостійну галузь права.

Вище було розглянуто предмет правового регулювання як один із головних, визначальних критеріїв системи права. Доповнюючи цей критерій, варто перейти до методу правового регулювання.

Метод правового регулювання – це комплекс прийомів та способів державного владного впливу на відносини в суспільстві. Безпосередньо метод правового регулювання показує, як саме регулюються відносини в суспільстві. Він суттєво орієнтований на різні способи регулювання правового характеру, наприклад, на дозвіл, зобов'язання чи заборону.

Відносини в телекомунікаційній сфері здійснюються переважно на основі традиційних методів правового регулювання (імперативних та диспозитивних), тому метод не може бути єдиною підставою для виділення телекомунікаційного права. Водночас необхідно розглянути основні тенденції його формування.

Генетичний та історичний зв'язок телекомунікаційних норм з адміністративними визначив стан, який Д.М. Бахрах характеризує як «асиметрію прав і обов'язків суб'єктів» у телекомунікаційній сфері, тобто застосування імперативного методу. З іншого боку, включення значної частини елементів телекомунікаційної інфраструктури в цивільний оборот зумовлює застосування також і диспозитивного методу в телекомунікаційних правовідносинах. Взаємне поєднання і доповнення перерахованих методів видається прийнятним відповідним варіантом на сучасному етапі розвитку досліджень телекомунікаційного права, але воно не вичерпує всіх засобів і способів правового регулювання.

Інший напрям зумовлений тісним зв'язком телекомунікаційного права та інформаційної взаємодії суб'єктів. Можна коротко зазначити, що в сучасних умовах практично будь-яка юридично значима інформаційна взаємодія має документальну чи електронну (телекомунікаційну) основу. Вхідження «техніко-технологічних засобів у правові конструкції як елемента складу режимних засобів правового регулювання суспільних відносин» зумовили «поєднання правових, організаційно-правових і високотехнологічних засобів» у процесі регулювання інформаційних і телекомунікаційних відносин. Вибір режимних правових засобів і методів практично завжди залежить від застосовуваних технологій, тобто має технологічну залежність. Він полягає у визначенні співвідношення правових, організаційно-технічних і техніко-технологічних засобів координації в правовому регулюванні.

Кілька сентенцій про категорію «принципи права» – одну з основних категорій у теорії права. Існує кілька підходів та розумінь цієї категорії. Більшість вчених схильні виділяти такі концепції:

1) концепція апріорності принципів права. Відповідно до положень цієї концепції, принципи права – це основоположні твердження, що є безумовною основою прояву права як такого в тій чи іншій суспільній сфері. Ця концепція виокремлює основні види принципів права, такі як:

- загальноправові (загальні принципи права) – вони є характерними для будь-якої галузі права. До таких принципів права варто зарахувати: законність, верховенство права, рівноправності сторін тощо;

– принципи провідних галузей права – ті принципи, що мають відношення до найпоширеніших галузей, зокрема, до конституційного права, адміністративного, цивільного і т.д.);

– принципи комплексних галузей права – характерні для комплексних галузей права (господарського, інформаційного тощо);

– принципи спеціальних галузей права;

– міжгалузеві інституційні принципи – зустрічаються у спеціальних галузях права та деяких інших науках, що стосуються права;

2) концепція принципів публічного права. За основу цієї концепції сучасні науковці схильні вважати формальні принципи, що мають відповідне закріплення в нормативно-правових актах і гарантуються (тобто забезпечується виконання та робота даних принципів) державою, відповідне зовнішнє відображення виражається в охоронній та захисній направленості функцій, що покладаються на ці принципи;

3) концепція принципів приватноправового характеру. У цій концепції під принципами права розуміють реалізацію правовідносин між конкретними, чітко визначеними суб'єктами права.

Теоретично багато з дослідників ще окремо виділяють концепцію щодо множинності принципів права або сукупності принципів права. Для цих концепцій характерною є залежність від ієрархічної побудови та кількісних ознак, має місце чітка підпорядкованість одних принципів іншим.

Важливою є теза, що принципи права мають переважне значення над нормами права, бо принципи права відрізняються порівняно більшою стійкістю та пружністю, на відміну від правових норм.

Зазвичай принципи права фіксуються та знаходять своє відображення у джерелах права. Це дуже характерно для принципів права, що прийнято називати природними, тобто, наприклад, такий принцип, як принцип права на спілкування між людьми.

Вважаємо, що формування системи спеціальних принципів телекомунікаційного права треба розглядати крізь призму концепції принципів публічного права. Серед головних принципів телекомунікаційного права на окрему увагу заслуговує принцип законності у правовому регулюванні суспільних відносин, які мають відношення до сфери зв'язку. Цей принцип закріплено в Основному законі України – Конституції, зокрема, п. 5 ст. 92 [3]. Принцип законності у правовому регулюванні суспільних відносин, які мають відношення до сфери зв'язку, треба розуміти як можливість визнання та експлуатації зв'язку виключно на основі законів України.

Формальне розуміння цього принципу свого часу надав Закон України «Про зв'язок» [4].

Завдяки згаданому закону був наявно реалізований такий принцип телекомунікаційного права, як принцип моністичності у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері телекомунікаційних відносин. А це означає, що основні моменти були детально та законодавчо згруповані в одному спеціальному нормативно-правовому акті, що мав певні риси кодифікованого акта.

Але із часом від цього розуміння поступово стали відходити. Був прийнятий напрям щодо переходу до принципу фрагментарності регулювання в законах, сформованих за видовими рисами. Зокрема це вилилося у законах України «Про поштовий зв'язок», «Про телекомунікації» та інших.

Структури окремих інститутів телекомунікаційного права було переведено на формальний рівень, через що виник певний конфліктний фрагмент у правозастосуванні. З'явилась прогалина неоднозначності в розумінні та реалізації такого конституційного принципу, як законність у роботі органів державної влади, відповідно до чого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадовці зобов'язані діяти лише в межах повноважень та у спосіб, що регламентується Конституцією та законами України.

Ч. 1 ст. 6 Закону України «Про телекомунікації» було введено спеціальні принципи для телекомунікаційної сфери. До них належать:

1) доступність споживчих груп щодо загальнодоступних телекомунікаційних послуг, що є важливими в процесі задоволення життєвих потреб, можливості брати участь в житті політичного та громадського характеру;

2) аби забезпечити можливість зв'язку, поміж споживачами усіх мереж є взаємодія та пов'язаність мереж телекомунікаційного характеру;

3) забезпечення монументальності телекомунікаційних мереж і управління ними з урахуванням їхніх особливостей технологічного характеру;

- 4) підтримка держави щодо розвитку національного виробництва технічних засобів телекомунікацій;
- 5) стимулювання конкуренції в інтересах споживчих груп телекомунікаційних послуг;
- 6) зростання кількості телекомунікаційних послуг, а також створення нових місць для роботи;
- 7) модернізація та запозичення світового досвіду у сфері телекомунікацій, залучення, використання національних та іноземних матеріальних і фінансових ресурсів, нових технологій, досвіду провідних менеджерів;
- 8) втілення певних дій задля розширення міждержавного співробітництва в межах сфери телекомунікацій та розвитку глобальної телекомунікаційної мережі;
- 9) забезпечення доступу споживчих груп до інформації щодо порядку отримання та якості телекомунікаційних послуг;
- 10) регулювання сфери телекомунікаційної послуги повинно мати ефективний та прозорий характер;
- 11) утворення придатних умов діяльності в межах сфери телекомунікацій, враховуючи особливості технологій та ринку телекомунікацій [5].

У розрізі певної взаємопов'язаності функцій телекомунікаційного права треба розглянути ч. 2 вищенаведеної статті. У взаємозв'язку із цим принципом також реалізуються такі принципи: принцип пріоритетності безпеки національних основ, принцип територіальності, принцип суверенності в організації та експлуатації зв'язку тощо.

Принцип комплексності (взаємопов'язаності) функцій телекомунікаційного права є законодавчо формалізованим. Це означає, що надання телекомунікаційних послуг в Україні є надзвичайним правом юридичних осіб, що зареєстровані відповідно до закону, та/або фізичних осіб – підприємців із постійним місцем проживання на території України.

Висновки. Через певні обмеження у викладенні матеріалів досліджень розгляд деяких складників теорії спеціальних принципів у сфері телекомунікаційного права буде висвітлено у подальших працях.

Принципи закріплені в галузевих нормативних актах за предметними сферами. Наприклад, принципи стосовно орбітально-частотного ресурсу є такими:

- принцип виключного права держави на розподіл, використання та захист орбітально-частотного ресурсу;
- дозвільний порядок доступу користувачів до радіочастотного спектру;
- принцип конверсії (демільтаризації) орбітально-частотного ресурсу;
- принцип впровадження економічних методів управління орбітально-частотним ресурсом та інші [2].

Основний принцип заснований на положеннях Конституції України [3] про недоторканість людини як найвищої соціальної цінності нашої держави (ст. 3 Конституції) та загальну гарантію кожному таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, винятки може встановлювати лише суд у випадках, передбачених законом (ст. 31 Конституції України). Цей принцип у світовій правовій літературі отримав загальне найменування «принцип інформаційного (мережевого) нейтралітету».

Отже, як стає зрозуміло з вищенаведеного, принципи – це одні з головних засад права, які містяться в основних нормативно-правових актах. Більшість принципів телекомунікаційного права має змішаний характер, тобто містить правові, організаційні, технічні та економічні засади.

Список використаних джерел:

1. Теорія держави і права : навч. посібник. Київ: МАУП, 2003. С. 140
2. Предмет телекоммуникационного права. URL: http://www.telecomlaw.ru/studyguides/UP_TLKLaw_08.htm
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про зв'язок : Закон України від 16.05.1995 р. № 160/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 20. Ст. 143 (Закон втратив чинність на підставі Закону № 1280-IV від 18.11.2003. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 12. Ст. 155)
5. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 12. Ст. 155.